

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland
+358 (0)17 2613618

Premoderni ja nykytajunta: Osa I

Johdanto

"Nauti Sodasta, sillä rauha on oleva kauhea"

Heindrich Böll (Peltirumpu)

Kirjoitin alunperin tämän tutkielman armottomana vuonna 1987, ja aineellisessa mielesä se koostui monista eri paperiarkeista, jotka oli saanut haltuuni Jyväskylässä sijaitsevalta Kankaan paperitehtaalta kesätöiden aikana sen erään rakennuksen ullakolta, josta niitä karrattiin kaatopaikalle. Siellä tein myös erään puupatsaan niin sanotulla junkipuukolla, joka on pieni sivupuukko isomman puukon kyljessä -eli se niin sanottu pikkupoikien salvamiseen tarkoitettu puukko – tai ainakin näiden pienten räkänokkien pelotteluun.

Mutta henkisen riennon saralla oli tuolloin syntymässä olevalla työllä oli sittemmin nimenä *"Premoderni ja nykytajunta"*, ja ajattelin tuolloin, että olisi tosiaan mahdollista kuvata itse

länsimaisena länsimaisen tajunnan rakennetta. Nyt tiedänkin, tai olen ainakin tietävinäni, ettei mitään erityistä yleistä tajuntamallia olekaan, ja että yksittäiset kansalaiset eivät alkuunkaan ole perillä yhteiskuntansa koukeroista. Ajattelen niin, että ihmiset elävät kuin solipsistisessa unessa, jossa ainut merkitsevä asia on lähipiiri, ja sen onni tai onnettomuus, ja että suuria sielunmaisemia ei etsitäkään, koska sellaisia ei tarvita. Ihmisten elämä määriytyy melko tavalla tuosta subjektiivisesta oman elämän keskiöstä.

Ja niinhän asia nykyään näyttäisikin olevan...

Miten tuo yleinen typeryyks näyttääkin valtaavan yhä enemmän alaa? Vanhat, ennen niin kunnianarvoiset naiset seuraavat kuinka muuan nuori nainen synnyttää viikkokausien ajan naama vääränä tyhjöpäiväisessä televisiosarjassa - ja on niin jännittävää onnistuuko joku ostamaan juuri oikeat vokaalit. Ja ei tässä vielä kaikki: ne tunkevat kaikkien viihdeohjelmien katsomoon, ja kaikki katsomot näyttävät siltä, että samat mummot kiertäisivät niitä ohjelmasta toiseen – tai että sama koululuokka istuisi viikosta toiseen Pasilassa? Eli vanhat ihmisetkään eivät ole kypsyneet viisauteen, ja mielen tyyneyteen, ja nuoret eivät tietoa tavoittele sitäkään vähää. Elämme *jokamiehen vuosisataa*, ja olemme eläneet sitä ties kuinka kauan, ja meidän parempi minämme elää tuota "Ruususen unta". Pahaksi onneksi nekin joiden pitäisi johtaa muita valoon, ovat yleensä hekin rajoittuneita opportunisteja, ja oman etunsa ajajia. Mutta ehkäpä tämä onkin länsimaisen tajuntamallin koko lohduton kuva.

Tässä julkaistava teksti on tuosta 1987 kirjoittamastani laajemmasta kokonaisuudesta sen ensimmäinen osa, ja julkaisen sen mieluusti, koska pidin aikanaan sen kirjoittamisesta, ja minusta tässä olevat asiat tuntuivat tuolloin tärkeiltä. Ja sellaisiahan ne ovat vieläkin. Ei minun tarvitse hävetä kirjallista menneisyyttäni, tai tyhmiä ajatuksiani. Pelurin tavoin: *ei pidäkään kääntää selkää, jos vain ehtii kävellä*.

Suurin kiitos ajan olemusta koskevista ajatuksistani kuuluu oppikoulunaikaiselle historianopettajalleni, jota sanoittiin "Villeksi" - vaikka nimensä olikin **Vilho**. Hän opetti muun opetuksensa ohessa reaaliolitiikkaa, ja todellista vallankäyttöä. Häneltä kuulin ensimmäistä kertaa **Don Quijotesta**, ja kuinka jokainen ratsastaa elämässään omalla **Rosinantellaan**, ja muuta vastaavaa. Hän sanoi tuolloisesta, parhaillaan orastavasta Vietnamin sodasta, että se kestäisi vielä vuosia - kuten sittemmin kestikin. Itse tein noihin aikoihin runon, jossa "*idästä nousi punainen auringonnousu, ja ruohon korttakaan ei juuri jäänyt jäljelle*". Runo julkaistiin jossakin paikallisista lehdistä. En minä politiikasta mitään ymmärtänyt, mutta minusta vain tuntui hienolta tuo auringonnousu tuolla tavoin sanottuna, ja se, että se nousi nimenomaan idästä, jossa oli Suuri ja Mahtava Neuvostoliitto, ja sitähän symboloivat Imatralta hyvinkin näkyvät Enson piiput. Teinit eivät vielä tuolloin olleet samanlaisia kuin tuo kuvaamani auringonnousu, vaan vasta muutama vuosi myöhemmin.

Ehkä ajattelin myös hunneja, tai jotakin vastaavaa, jotka ratsastaisivat auringonnousun suunnasta valtaisana laumana, ja olihan tuo valtakunnanrajakin melkein huutohollin päässä, kuten jo sanoinkin.

"Ville" sanoi senkin, että jäljelläolevista, niukkenevista öljyvaroista käytäisiin tiukkaa kädenvääntöä, ja että suurvallat valvoisivat niitä vielä armeijoihin - kuten ovat myös tehneet, ja näille alueille rientäneet aina ensinnä rauhaa turvaamaan, ja aavikkosotia käymään. Yksikään suurvalloista ei näytä olevan tässä kohden muita rauhantahtoisempi, ja esimerkkinä muille hyvässä. Uskon vakaasti, että jollei Tsetseniassa olisi tippaakaan öljyä, he saisivat elää kenenkään välittämättä omassa maassaan omien perinnäistapojensa mukaisesti mutta onnettomuudekseen näin ei ole laita. Ja jos kansainvälisillä öljy-yhtiöillä olisi jonkinlaista moraalialia, ne eivät ostaisi tuota mustaa kultaa maista, joissa asiat selvitellään aseina. Mutta eihän niilläkään mitään moraalialia ole, ja

siksi esimerkiksi kansainvälistä oikeutta ei itse asiassa ole olemassakaan, kuten muuan tuntemani kansainvälisen oikeuden tutkija Jordaniasta kerran satuvasti sanoi eräissä juomingeissa, joissa olin itsekin mukana kohtalon oikusta.

Historianopettajani kertoi myös toisinaan omaa lähihistoriaamme koskeneita asioita kirjojen ulkopuolelta, kuten senkin, että viime sodassa Viipurin nopea menetys johtui eräältä osaltaan siitä, ettei ammusvaraston vastaava vartioimiaan tuotteita tykistölle antanut, ja että hakija ei toisaalta ymmärtänyt ottaa haluamaansa. Oli näet itse tulenjohtajana kun kyseinen kaupunki vallattiin. Tässä kohden "Villen" opetuksen ydin oli siinä, että vaikka näemme asioissa helpoimmin niiden nopealiikeisen pinnan kaikkine väreineen, niin taustalla on aina hitaampia poljentoja, ja eräitä risteyskohtien valintoja, jotka määräävät aina myöhemmän tapahtumisen tahdin. Ei tällaisista asioista historiankirjassa kerrottu mitään, ja paria vuotta myöhemmin yhteiskouluissa olikin asialla jo vasemmistolaiستunut teiniliitto, joka ei sallinut enää mitään "neuvostovastaisia" opetuksia, ja opettajat ajettiin tylysti nurkkaan.

Onneksi työskentelinkin tuolloin jo itse harjoittelijana eräessä teurastamossa - eli olin siellä "kieliä lukemassa". Joku sanoi siellä minulle:

"Ei sitä sinustakaan tiedä, vaikka vielä kuuluisana kirurgina kuolisit!"

Siellä olevat *valistusupseerit* teroittivat minulle painokkaasti, miten "herrat" olivat aina työläisiä "kusetaneet", vaikka minulta ei oltu vielä viety yhtään mitään. Eipähän tuota ollut kovin paljoa vietävääkään, koska muutoissa alivuokralaisasunnosta toiseen kaikki mahtui hyvinkin pyörän tarakalle. Opettavaisin periodi teurastamolla oli tietenkin syväjäädymöjakso. Paikassa pakkasta oli keskimäärinkin parisenkymmentä astetta - ja jäädytysosastossa reippaat viitisenkymmentä astetta, ja sen lisäksi siellä oli valtava tuuletin. Siellä piti olla pukeutunut vahvasti, eli parit-kolmet haalarit, lentäjänhattu, ja kaikenlaista syväjäädymön säliää yllä ennekuin saattoi mennä asioiden ytimeen. Siperia opetti jo tässä vaiheessa olennaisia totuuksiaan, mutta en valitettavasti tullut "tietoiseksi" asioista. Aina kun joku tuli jotakin tarkistamaan "syväjäähän", kuten paikkaa kutsuttiin, ne sanoivat minulle:

"Kato, Väinökin on syväjäässä"

Linevätkö tarkoittaneety sitä, että oma henkilökohtainen länsimainen tajuntani oli lähinnä tuonkaltaisessa tilassa. Näihin aikoihin muuan oppikouluaiikainen kaverini näki minut kadulla, ja saatuaan tietää silloisesta työstäni tehtaassa, nauroi minulle hysteerisesti. Oivalsin hänen olevan humalassa, ja ajattelevan, että työntekoni oli sinällään huvittavaa, ja erityisen kutkuttavaa siinä oli teurastamotyöskentely. Mutta koska kaveri oli varsin pienikokoinen tumpi, sai hän nauraa naurunsa loppuun ilman pikatuomion täytöntönpänoä. Ja olihan se koulussa ollut ihan mukiinmenevä.

Mutta muitakin asenteita oli olemassa, tai kehittymässä. Kun paria vuotta myöhemmin kaivoin lapiollani turhaan jäätynyttä maata talvella eräällä lämpöputkityömaalla, sattui ojan reunalle seisoskelemaan muuan "Seppo", joka oli jäänyt jatkamaan lukiota. Kerran se sanoi isästani, että isä oli pula-ajan atleetti. En sanonut sille mitään vastaan, koska sillä itsellään ei ollut koskaan ollut isää, sillä tämä oli luikkinut tiehensä heti kohta, ja en kerta kaikkiaan raaskinut sanoa sitten, että sillä itsellänhän ei ole edes tuota pula-ajan atleettia isänään. Niin. Se oli yhtä kumiletkua koko mies, mutta juuri siksi hyvä pelaamaan koripalloa koulussa. Hän siis kutsui minut heti lähellä sijainneeseen kotiinsa, ja uskovaisen pyhä tuijotus silmissään hoki siellä kahvikuppinsa yli:

"työläinen, työläinen, työläinen..."

ja esitteli vallankumouksellisia ystäviään kaukaisesta DDR -nimisestä maasta, jotka lähettelivät hänelle "vallankumouksellisia terveisiä" saksankielellä, ja hän pyyteli minuakin mukaan muutamaan kahvilaan, jossa "asioista puhuttiin", ja jonne minua nimenomaisesti kaivattiin. Enhän minä sinne koskaan mennyt, koska en uskonut, että kukaan minulle ennestään tuntematon minua erityisesti kaipaisi yhtään mihinkään. Enkä myöskään tajunnut sitä, että "Seppo" itse asiassa ihaili minun perin vähäistä yhteiskunnallista asemaani, sillä olinhan kenties ainut hänen jo vuosia tunteneista, ja vanhoista koulukavereista, joilla tällainen "asema" oli.

Tällaiset kokemukset vieroittivat minut "vasemmistolaisuudesta", ja kaikenlaisesta tekopyhyydestä jo kauan ennekuin tapasin tällä tavoin orientoituneita ihmisiä yliopistossa. Minusta he olivat huumorintajuttomia, ja eräskin tyttö oli jättänyt peseytymisen tykkänään pois päiväohjelmastaan, ja toinen taas oli lyöttäytynyt aktivistien joukkoon "omista syistään" -eli mahdollisen naisseuran vuoksi. Nämä toivon kynttilät tosin sietivät minua, ja sallivat minun ruokailla kanssaan samassa pöydässä *Lozilla*, mutta pitivät samalla minua todennäköisesti muutoin melkoisena typeryksenä. Mitäpä merkitystä nyt olikaan **Rauli Badding Somerjoen** musiikilla, josta itse pidin – ja suoranainen nuijuuden huippuhan kai oli kun sanoin pitäväni **Gary Glitterin** musiikista niin ikään.

Enhän seminkinkään ymmärtänyt mitään monista muista, ja niin perkeleen tärkeistä asioista, kuten esimerkiksi "valtiomonopolistisesta kapitalismista", ja sen ehdottoman vahingollisesta vaikutuksesta Suomelle - ja Neuvostoliitolle. Ja jos suoraan sanon, ja asian tässä tunnustan, niin en tänä päivänäkään käsitä, mitä ne "historian kaikkein yleisimmät lainalaisuudet" ovat. En myöskään osallistunut mielenosoituksiin, kuten seisoskeluun pankin edessä, joka oli minultakin evännyt lainan - tai marsseihin "työläisten" kanssa. Päärakennuksenkin ne valtasivat niin, etten tiennyt siitä kuin myöhemmin lehdestä ja televisiosta. Saattaa tietenkin olla, ettei minua onnistuttu johtamaan harhaan, mutta todennäköisempää on, että luontainen epäsosiaalisuuteni varjeli minua tehokkaasti. Tiesinhän minä, että monet näistä sotureista olivat varsin vauraista oloista, mutta halusivat saada aikaan jotakin "omaa".

Tulkoon kerrotuksi vielä muuan episodi. Oli palaamassa opiskeluaikoinani kotiin kesätyöpaikastani kun tiellä saapasteli vastaan kaksi heiluvaa miestä, joista toisen tunsin keskikoulusta. Silloin mies oli vielä komea, ja tukka laineella, mutta nyt oli jo suurin osa hampaistakin tiessään, ja lisäksi miekkonen oli hieman humalassa. Kun *se* sitten kysyi, mitä minä nykyään teen, sanoin opiskelevani Jyväskylän yliopistossa, niin tähän mies sanoi raakkuvalta ja viinanrikkomalla äänellä:

"valehtelet, -tana, et sinä mitään opiskele"

ja kun mies oli asiasta niin varma, myönsinkin olevani tehtaassa, ja erosimmekin sitten mukavassa tunnelmassa kaikin puolin. Niinkuin sitä sanotaan: *kerran tehtaassa, aina tehtaassa*. Mutta opetuksena tästä oli se, että mitään ihmiset eivät halua vähempää kuin totuutta.

Filosofian opettajistani merkittävin kaikkina aikoina oli kuitenkin muuan "Heikki", joka tosin oli ollut jo vuosia mentaalisen sairaalan potilaana, ja sinne **HÄN** myös kuolikin. Hänen kanssaan raivasin pajukkoa ojan reunoilta muutamana kesänä. Kun sitten lepotauolla (joita pidettiin usein, ja pitkään) kysyin häneltä jotakin Joulusta, ja joulun ruuista, tämä sanoi mielipiteensä tästäkin asiasta märjävällä äänellään:

"siat on niin hyvät syyvä".

Vastaavaan olennaisten asioiden pelkistykseen ei ole kyennyt kukaan hänen jälkeensä, ja nuoreen poikaan se jätti tietenkin lähtemättömän vaikutuksensa. Asioista täytyy nimittäin nähdä niiden kaikkein olennaisin ydin. Kun omina opiskeluaikoinani joku nuorimies puhui viehättävälle naiselle paljon, ja vuolaasti viisaita asioita, oli hänen tosiasiallisena tavoitteenaan läheiskontakti, ja päästä

siihen mahdollisimman pian, ja kun taas nuori nainen ylisti nuorenmiehen ajatuksia, niin se tarkoitti hänen olevan kiinnostunut tällaisesta läheiskontaktiyhteydestä. Ja niin edelleen ja edelleen.

Rajatiloista

Lähes jokaisessa kulttuurissa esiintyy pyrkimys hankkia erilaisia rajatilakokemuksia. Ajoittain pyrkimys on hyvinkin voimakas, kuten myös halu ymmärtää tilojen olemusta, ja tutkia niitä monin tavoin kokemuksen kautta.

Tällaista kiinnostuneutta ilmenee ihmisen lisäksi myös korkeampien imettäväisten maailmassa, tai hakeutuneutta ilmiöihin jopa riskejä ottaen niiden vuoksi. **Eugene Marais** (1973) tutki tällaista hakeutuneutta paviaaneja tarkkailemalla Etelä-Afrikassa, ja totesi eläinten ilmeisen intentionaalisuuden niiden tavoitellessa ajoittain tiettyjä yrtejä. Samaista, ajoittaista heittäytymistä rajatilan epävarmuuteen on todettu myöskin afrikannorsuilla. Monet imettäväisistä voidaan totuttaa samoihin, addiktiota aiheuttaviin kemikaaleihin, kuin ihmisetkin, ja on ilmeistä, että luonnonvaraiset eläimet tuntevat kasveja, jotka ovat psykedeelisiä rohtoja.

Eläinten tiedetään myöskin joutuvan parittelun aikana tiettyyn tahdottomuuden tilaan, vaikka ne käyttäytyvätkin tällöin varsin päämäärätietoisesti. Tämä johtuu hormonitoiminnasta, ja eläinten pyydystäjät käyttävät tätä hyväkseen mm. asettamalla ansoihin tiettyjä kasveja. On ainakin oletettavaa, että suvunjatkamisen yhteydessä vaikuttavat kemikaalit -erityisesti hormonit -aiheuttavat muinakin aikoina käytettyinä sen yhteydessä esiintyviä emotionaalisia tiloja, ja jopa pitkälle korvaavatkin niitä. Sanotaanhan, että pilvi suurentaa silmät, mutta kutistaa samalla munat.

Vaikka mahdollisesti syntyvä addiktio olisikin sidosta tiettyyn kemikaaliin, jota on esimerkiksi jossakin kasvissa, tai kasvista eristetyssä aineessa, niin tiettyä yhteyttä suvunjatkamista vauhdittaviin kekokemikaaleihin sillä on; liittyyhän addiktiivisiin aineisiin, ja niiden nauttimiseen myös tiettyä mielihyvää ja aistien terävöitymistä, ja suuntautumista hyvinkin kapeille kohdealueille. Oma lukunsa onkin sitten se, kannattaako tällaisten asioiden perässä juosta tahdottomana hölmönä, sillä joku siinä sinua varmasti onnistuu käyttämään hyväkseen, ja ohjaamaan toimittamaan asioita, joista pitäisi pysyttäytyä erillään. Ja naisethan ovat aina olleet erityisen taitavia juoksuttamaan meitä miespoloisia haluamallaan uralla, ja me emme eroa juurikaan tässä rataa kiertävistä vinttikoirista. Toisaalta myös tiettyjen aivonosien sähköisen ärsyttämisen tiedetään mm. tuottavan mielihyvää, ja se on jopa niin vastustamatonta, että ainakin koe-eläimet kieltäytyvät muista, elintärkeistä toiminnoista, kuten ruuanhankinnasta.

Edellinen on jonkinlainen perustelu sille, miksi olen valinnut sellaisen metodin kuin olen: en näe, että on adekvaattia käyttää menetelmänä kemikaaleja, jotta niiden kautta saavuttaisi mielentiloja, joiden kautta tutkia itseään kulttuurisena olentona, tai individualisoitumana. Parempi metodi mielestäni on tavallaan elää uudelleen kokemuksiaan maailmasta, ja tehdä se heittäytyen ja riskejä ottaen; ei kuitenkaan niin, että varsinaisesti horjuttaisi itseään muussa mielessä epävarmuuteen kuin siinä, että sen kautta tahtois tietää jotakin, ja siten poistaa epävarmuus. **Francis Bacon** sanoo tämän seikan tarkemmin tekstissään "*Of Suspicion*" ja mielestäni erikoisen kauniisti hänen sanansa on asetettu yhteyksiinsä **Richard Adamsin** teoksessa *Watership Down*...

" *Epäily pohjautuu syvimmillään intuitioon*"

Mehän vaistoamme sen, että meitä manipuloidaan - vaikka emme tiedäkään sitä, miten se tapahtuu, ja ketkä naruista oikeastaan vetelevät. Siten me voimme epäillä omien tunteidemme aitoutta, ja olettaa, että niitä tuotetaan meihin jotta olisimme tyytyväisiä ja jaksaisimme vetää kivirekeämme

virkeämmin.

Oma lukunsa ovat esimerkiksi tyhjänpäiväiset televisiosarjat, joissa toistetaan sellaisia rutiineja, joista muodostuivat meitä edeltäneiden sukupolvien aidot kokemukset, ja näyttelijät toistavat nyt niitä meidän asemestamme. Kun jossakin sarjassa sanotaan "*haluatko puhua siitä*", ja jäädään odottelemaan vastausta pää kallellaan, on tuo vastaus ja sen odottelu juuri osa tuota haluttua sijaiskokemusta, sillä kukapa meidän asioistamme olisi kiinnostunut arkipäivän elämässä, tai niitä kyselisi samalla tavalla - mutta televisiosarjoissa tämä on yksi niiden vakiorutiineista. Toinen yleinen rutiini on tuo vihamielisyys, ja vuosikausien kauna, jota henkilöt siinä toisilleen kokevat osoittaa, ja juonitella samalla toisten päänmenoksi. Niinpä meidän ei olekaan enää tarpeen itse vihata esimerkiksi niitä, jotka nyöreistä vetelevät, koska syyllinen tuntuuikin olevan tuo talonmies, tai seinänaapuri. Kemikaalit toimivat periaatteessa samalla tavalla, sillä nekin tuottavat meidän kalpeaan arkeemme tunnekokemuksia ja visioita, jotka muuten jäisivät tyyten kokematta, ja niihin syntyy varmasti vahvempi addiktio kuin television saippuasarjoihin. Kummallakaan metodilla ei tuo totuus kuitenkaan löydy.

Harva varmaankaan edes huomaa, kuinka hyllyvällä pohjalla useiden suomalaisten televisiosarjojen ihmisten moraalit keinahtelee. Siinä joku lakimieskoulutuksen saanut nainen on viemässä palasta hasista poliisille, mutta ei tee tätä siitä syystä, että aineen kauppa on kiellettyä, vaan siksi, että joku tarvitsee henkilökohtaisen opetuksen, vaikka olisikin tuttu henkilö. Ketään ei saateta viranomaisten käsiin ellei ole pakko, tai ellei haluta kostaa. Niinpä saatetaan suojella jotakin luikuria vain siitä syystä että tämä tunnetaan, tai tästä ollaan kiinnostuneita. Kaikki tämä viestiinkin sitä, että ainakaan helsinkiläisille laki ei olisikaan enää se, jonka mukaan ihmisten on eletävä, vaan pelkästään se, mikä kullekin henkilökohtaisesti sopii, ja kaikki määräytyy oman elämän pelitilanteista.

Tietoisuuden kokemia rajatiloja on tulkittu eri esiintymisen konteksteissaan niin, että niistä kukin näyttää elävän omaa elämäänsä ja selittyvyyttään. Niiden muodostamasta kokonaisuudesta ei ole helppo rakentaa jäntevää, kehityksellistä jatkumoa, jossa olisi huippunsa ja laskunsa nousevassa sarjassa. Että ne muodostaisivat jatkumon, joka olisi kategorisoitavissa kehittymättömiin ja kehittyneempiin vaiheisiin, jossa tarkastelija-kvalifioija eläisi kaikkein korkeinta huippua. Jokainen tulkinta on erillisyytenään tietyllä tavoin ehyt, ja tämä on paradoksaalista, koska olettaisi, että niistä olisi muodostettavissa skenaario. Historiaa niistä ei voitane laatia, sillä osa tulkinnallisuudesta, ja niihin liittyvyydestä ei ole kirjattavissa, tai verbalisoitavissa; kielellä on rajoitteensa, tietyt tempelinomaisuutensa, jotka eristävät sen maailmasta.

"Kognitiivisesti", kuten sitä sanotaan, me kykenemme monin tavoin "diagnostisoimaan asioita", ja kuvittelemaan "löytäneemme etsimämme", mutta se nyt on vain yksi tapa, joka **kielen temppeilyteen** liittyvänä omaa rajoitteensa.

Joka tapauksessa: On työlästä todeta sellaisia tiloja, jotka vasta aihivat, tai jotka vasta tulevaisuuden tietämisen konteksteissa liitetään joissakin henkilöissä manifestotuneiksi. Tai ymmärtää sitä, miten jokin vallitseva ilmapiiri, tai elämänmuutos estää näkemästä toisia aika-tapahtumisia. Jossakin televisiosarjassa saatta esiintyä joku täysin patologinen tapaus, joka mukiloi jatkuvasti jotakuta toista sarjan henkilöä, mutta eivät muut asiaan silti mitenkään puutu. Toisessa sarjassa joku samanlainen maalaa asuntonsa seinät täyteen merisairaita kuvia, ja ihmiset vain katselevat huoneistossa ympärilleen kuin vähä-älyiset, ja mumisevat jotakin käsittämätöntä joopa jootaan. Varmaankin tyypillisen helsinkiläistä sekin. Mutta näinhän asiat lienevät kunkin omassakin elämässä: kukaan ei mene paljastamaan tuntemaansa henkilöä, vaikka tämä kavaltaisi yhteiskunnalta satojatuhansia markkoja laittomina tukina - ellei tällainen ihminen asetu täysin poikkitelein. Televisiosarjat heijastelevatkin tässä mielessä kansakunnan todellista, ja täysin olematonta itsetajuntaa, ja moraalialia, ja niissä kuvataankin vain se, mikä on vallitseva käytäntö.

"Vallitseva ilmapiiri" ei ole jotakin joksikin todettavaa, vaan siihen on synnyttävä, ja siinä kasvettava, jotta esimerkiksi sen murtaminen mitään merkitsisi. Se, joka ei mitään menetä ymmärtäessään, ei ymmärrä yhtään mitään; menettäminen on silmien avautumista, ja ehkä menneen, koetun turvattomuuden kokemista turvaksi. Sanoisin tähän vielä lisäksi, että ihmiselle paljon tuhoisampaa on hänen passiivinen adaptoitumisensa millaisiin olosuhteisiin tahansa, ilman pyrkimystä ymmärtää, ja että tällainen asiointi on hyvin vallitseva tämän hetken maailmassa. Ihmisaiivot biotietokoneena eivät näytä aina tajuavan sitä, mitä niille merkitsee niiden kyky ohjelmoitua - ja ohjelmoida itseään uusin tavoin.

Teollisuusmaissa ihmiset näyttävät jopa hyvinkin valmiilta hylkäämään aiemman, ja suhtautumaan siihen vastenmielisyyttä tuntien; heille esimerkiksi tietty sijaiselämänmuotous näyttää tavoitellummalta sen tarjoamien hetkellisten kokemuksellisuuden huippuukien vuoksi, kuin menneen ajan latteus ja mitäänsanomattomuus. Tässä kohdin teollisuusmaiden ihmiset eivät näytä yhtään sen monimutkaisemmilta kuin lokinpoikanen, joka mielummin pyytää ravintoa lyijykynältä, johon on maalattu suurempi punainen täplä kuin sen emon nokan alapinnassa on. Silti tällaiset sopeutumukset olleet pysyvyydeltään lyhytaikaisia, sillä tämän hetken supernormaali ärsyke ei ole saman kuin huomenen. 1970-luvulla monet seurasivat liehuvia lippuja, tänään yhtä monet syövät hampurilaisia ja rakastavat kokista. Olennaista tässä on se, että mitään ei ole opittu - vaikka onkin saatu asioihin jokin toinen näkökulma. Se, jolla on jonkinlainen kokonaiskäsitelmä, ei kykene siitä kertomaan, sillä hänen sanastussaan se kaikkein yleisin termi on tuo "toisaalta" -sana, ja häneltä ei saa minkäänlaista yksiselitteistä ohjetta, tai toimintatapaa - ja siksi yhden asian gurut vievät aina voiton. Siitä syystä jokin korkeasti koulutettu ufolahko tekee joukkoitsemurhan, vaikka jokaine heistä yksilönä voisikin käsittää selvästi, että mitään sellaista lentolaitetta ei ole olemassakaan, joka veisi juuri heidät mukanaan johonkin uuteen maailmaan, ja että heidät olisi nimenomaisesti valittu. Miksi näin olisi, sillä eivätkö he olekin jokainen osaltataan vain finninaamaisia nörttejä, joilla on pidentynyt lapsuus, ja joille on kerrottu liian vähän satuja.

Moneen tilaansa ihmisaivojen biotietokone ohjelmoidaan pakolla, ja sopeutumiskykynsä ansiosta kukin niistä sopeutuu, jotta ei orgaanina tuhoutuisi. Nopea oli sopeutuminen Pariisiin tiedotusvälineillä, ja pariisilaisilla sillä aikavälillä, jonka **Napoleonin** eteneminen koottuine joukkoineen vaati Välimereltä Pariisiin, jonka **Napoleonin** eteneminen koottuine joukkoineen vaati Välimereltä Pariisiin, jossa **Napoleon** sitten otti vallan. Pariisiin saavuttuaan hän ei nähnyt itseään kutsuttavan ihmispedoksi, kuten häntä kutsuttiin hänen saavuttuaan Elban saarelta Välimeren rantaan. Pariisilaisten muuttuminen rojalisteista bonapartisteiksi oli yllättävän nopeaa.

Ihmisaivojen sopeutuvuutta koeteltiin myöskin *Kiinan Suuren Kulttuurivallankumouksen* aikoihin, jossa eri tavoin ohjelmoituneutta koetettiin sovittaa vastavuoroisen ymmärryksen lisääntyneeksi. Olen saanut tästä prosessista kuvan, jonka päämäärä oli huikea, keinot ankarat, ja jossa toivottu lopputulos jäi tavoittamatta. Olen itsekkin toki sen kannalla, että lukeneiston pitäisi työskennellä ajoittain esimerkiksi maa- ja metsätöissä, jotta heillä olisi edes jokin kokemus työn raskaudesta, mutta se, että heidät koulutetaan ensin raskaalla taloudellisella uhrauksella, ja sitten heidät lähetetään loppuiäkseen maata kääntämään, on lähinnä eräänlaista typeryyttä. Ajattelen myös niin, että ihmisen olisi hyvä muuttaa ajoittain koko ajattelutapaansa, ja pyrkiä näkemään asioita toisin, mutta jos siitä sitten rangaistaan, ja vastassa ovatkin äkkiä mellakkapoliisit ja sotilaat, olisi hyvä kysyä, kuka noista naruista oikein vetelee; se on kuin syvästä unesta heräämistä aamun kirkaasen kuulauteen, ja kalseuteen. Olen toki onnellinen siitä, etten ole nykypäivän kiinalainen.

Nähtävästi ihmisaiivot ovat ohjelmoitavissa siihenkin, että luonnollinen elämisen olotila on sota, ja esimerkiksi Vietnamsissa, jossa tällaista totuttamista harjoitettiin suunnilleen kolmen sukupolven ajan, on osoittautunut työlääksi palauttaa sikäläisten biotietokoneet tilaan, jossa muualla koetaan eletävän. Ja sota on siinä määrin voimakas kokemus, että se jo lyhyempiaikaisenakin aiheuttaa sopeutumisvaikeuksia, kuten monille amerikkalaisille Vietnamin sodan veteraaneille. Samaa voisi

nykyään sanoa Bosniasta tai Tsetseniasta, joista toipuminen vie vuosia, ja merkitse monille loppiaiksi unettomia öitä, ja tooistuvia painajaisia. Että sellainen trippi se sota on. En pidä mahdollisena, että ihmisaivot ovat ohjelmoitavissa mihin tahansa, ja tuottamaan millaisia tahansa koettuja maailmoita; tietty, järjettömältä tuntuva pyrkimys vastakohtaisuuksiin ihmisessä näyttää mahdollistavan lähes mitä tahansa. Sodan aika on *Ohukaisen ja Paksukaisen* aikaa, ja rauhan aika *Rambon...*

Luulen, että ihmismieli sisältää valmiudet mihin tahansa, ja se merkitsee sitä, että esimerkiksi samaiset ihmiset voivat tuottaa keskuudestaan niin **Schillerin** ja **Goethen** -kuin myös **Hitlerin** ja *Kolmannen Valtakunnan*. Lempeimpänäkin pidetty ihminen sisältää väkivallan mahdollisuuden, ja siten näen kulttuurin suurimman ansion olevan siinä, että se on tuottanut menetelmät ihmisten kasvattamiseen, ja edes hieman varmuutta epävarmuuteen. On jotakin, mikä on kaunista, tai sellaiseksi uskottua, ja myös jotakin, mitä hengen aateluudessa pidetään rumana ja vastenmielisenä.

Tähän liittyy, mielestäni, sellainen seikka, jota ei kenties riittävästi huomioida: ihminen elää elämää, jossa on useita aikoja. Näennäisesti joku saattaa vaikuttaa äärimmäisen pedanttilta, ja häneen kiinnitetään pysyvyyttä vain tätä puolta tarkastellen. Tällainen ihminen saattaa kokea toisessa ajassaan lisääntyvää synkistymistä tai kenties välinpitämättömyyttä, jonka syynä on lisääntyvä *fatigue* - eli tunne elämän mielettömyydestä ja suru siitä, että juuri kun on oppimassa elämän laeista jotakin, täytyykin kuolla. Että jättäisi maailman jälkiä jättämättä, ja tulevaisuus pitäisi tätä elettyä elämää merkityksellisenä piirtona veden kalvoon, jos nyt runollinen olisin tässä kohden. Eräs *aika* olisikin huomata, kuinka uudet sukupolvet toistavat menevien virheitä -pyytämättä edes neuvoa meneviltä. *Fatigue* -tunteeseen liittyy sekin, että näkee mahdolliseksi tuomita kanssaihmissiään, vaikka heidän mielipiteensä ja kannanottonsa olisivat mielettömiä; omalta kannaltaan he nimittäin ovat oikeassa. Eikä kenenkään heistä voisi sanoa ansainneen kaikkea sitä, mitä heille tapahtuu, vaikka he jostakin yleisempänä pidetystä arviointiperustasta käsin näyttäisivätkin kohtalonsa seppiä olevan, ja että heillä näyttäisikin olevan mahdollisuus luopua joistakin päämääristään ja keinoistaan niiden saavuttamiseen.

Useiden *aikojen* -käsitteeseen liittyy myös se, että varsinkin nopeiden, elämänmuodon suuntautumista koskevien muutostilojen aikana ihminen saattaa kokea hyvin voimakkaasti olevansa äkisti vieras ajassa; että hänen aikansa tuottaa kasvatuksensa kukkasen vasta alkaisi toden teolla, ja muille pitäisi tästä kertoa. Ja vieras ihminen saattaa kokea olevansa niinkin, että hän on oppinut liian monia asioita kaikista vallinneista *ajoista*, ja huomaa, että hänen aktuaalisesti elämänsä aika, ja sen arvot ovat kovin suppeat. Tällöin kyse on oppineesta, joka on kenties syventynyt tunnettuun historiaan, ja sen varrella rekisteröidyksi tulleet tietoon, jonka lihantuma hän on. Saattaa olla, että aktuaalisen ajan ihmiset pitävät yleisesti kaikkea hänen ponnistelujaan turhana, eivätkä tajua hänen puheistaan sanaakaan. Ehkä pientä ihmisten joukkoa lukuunottamatta, joka kenties pitää häntä näkijänä. Surullisinta minusta tässä ajassa on se, että näen tarvittavan tiedon osat hallituiksi, mutta vailla yhteyttä selittävään kokonaisuuteen omaamattomiksi. Tässä mielessä tieto näyttää kootulta, vaikka se osailtaan olisikin joidenkin ihmisten konkreettista tietuelämän tapaa, jota seikka esimerkiksi **C.S. Peirce** painottaa tietämisessä.

Tietoa käytetään lupana tekemisiin, ja sillä perustellaan myöskin niitä. Jos tunnetaan jokin geneettinen sairaus, ja sen mekanismit, on ilman muuta oikeutettua korjata sellainen, koska se tunnetaan. Samoin ihminen saa ilman muuta luvan hyödyntää luonnosta tarvitsemakseen katsomaansa, koska on olemassa teoreettinen peruste, jonka mukaan ekosysteemit eivät ole sillä tavoin rakentuvia, että niissä olisi välttämättä hierarkisesti porrastuvia tasoja, joista ylemmät kontrolloisivat alempia. Ja luontohan on tässä katsannossa vain sokean, ja fragmentaarisen valinnan tulos.

Suomessa olen nähnyt jääkauden muodostaminen soraharjujen hyödyntämistä perusteltavan sillä,

että uusi jääkausi kuitenkin lakaisee pöydän puhtaaksi, ja kenties sen loppuessa muodostuu lähes samantapaisia harjumuodostelmia mannerjään vetäytyessä. Tässä perustellaan tekemisiä geologisen ajan mittapuuta ihmissukupolven aikaan suhteuttaen, ja tässä yhteydessä olen myös nähnyt vedottavan siihen, että useita kokonaisia eliölajeja on massoittain hävinnyt geologisina murroskausina: miksei siis ihmissukupolvi käyttäisi tilaisuuttaan hyväksi!

Olen nähnyt useissa muissa yhteyksissä vedottavan jopa siihen, että kosmoksessa ihminen, ja hänen asuttamansa maailma on pieni hitunen vain, ja siksi ihminen ei ole mitään. Ihmisen tekemät valinnat ovat vain hänen, koska nyt maailmaa selitetään suhteellisuusperiaatteen kautta fysiikassa ja astronimiassa - vaikka minusta näyttää ilmeiseltä, että suhteellisuus johtuu vain ihmisen *perspektiiviydestä*, ja että se selittää ihmisen tapaa asettua maailmaan. Olen lukenut **A. Einsteinin** kannanoton, jossa hän painottaa samaista asiaa. Vaikka *tietoa*, komplisoidumpiakin kuin edellä esittämäni, on olemassa koottuna runsaasti, on ihmisellä ilmeisiä vaikeuksia tuottaa sitä käyttöhorisontteihinsa: usein valitaan selitteeksi liiallisen kattava ja massiivinen jäsenytyneisyys, kun riittäisi vähempikin. Miksi vedota kosmoksen äärettömyyteen silloin, kun inhimilliset mitat olisivat riittävät?

Filosofitkin saattavat sanoa, että esimerkiksi luonto ei itse asiassa ole lainkaan saastunut *an sich*, vaan pelkästään *für uns*, mikä saattaa olla tottakin, mutta se ei ole mikään inhimillinen mitta, jota jää kaipaamaan. Tämän ymmärtää selkeästi esimerkiksi mies, jonka tontin rajalla kulkee tehtaan viemäriä. Jos taas pohdiskellaan sitä, mitä ihminen maailmasta kykenee tajuamaan, voidaan sanoa, että maailma on jotakin *an sich*, johon ihmisellä on, rajoittuneudestaan johtuen näkökulma *für uns*. Luonnon saastuminen nyt on kuitenkin siinä määrin konkreettinen ongelma, että ei olisi syytä tällaiseen *vatulointiin* edes silloin, kun ilmiötä pyritään tutkimaan eristettynä ja puhtaana. On kuin ihminen pyrkisi luontoa tutkiessaan hetkeksi luonnon kaltaisuuteen, ja mittaisi puhtaasti tiettyjä muutoksia eräissä luonnon tapahtumisissa, välttämällä kaikin tavoin inhimillistä perspektiiviyttä - mikä on mahdotonta, jos ihminen ei edes periaatteessa voi hahmottaa maailmaa muutoin kuin mitä se on hänelle *für uns*!

Useimmat ihmisen tutkimuskohteista ovat (tiedon raja-alueilla varsinkin) sellaisia, että niistä näkee esitettävän runsaasti erilaisia inhimillisiä vertauskuvia, tai kuvauksia, joilla on yhteytensä inhimilliseen perspektiiviyteen. Tutkimuskohteet ovat siinä määrin ihmiselle vieraita, että hänen olisi työläs niitä muulla tavoin itselleen havainnollistaa, ja tehdä käsitettäviksi. Erilaiset mallit eivät ole juuri muuta kuin kuvia. Maailmankaikkeuden syntyä olen nähnyt havainnollistettavan vertauskuvalla, jonka tarkoituksena on ilmaista käsitys syntymisestä vahingossa, ja jossa kuvassa esitetään ihmisen tutkimuksellaan tavoittama kaikkeus veden pinnalle syntyneenä vaahtona, jonka synnyttäjänä ovat syvyydessä teutaroineet, tuntemattomat olennot, joiden tarkoituksena ei ollut synnyttää mitään maailmaa. Nämä nyt ovat perin inhimillisiä vertauskuvia, ja eivät eroa juurikaan vanhoista mytologioista.

Samoin minä voisin esittää kuvan luonnosta jonakin, jonka tarkoituksena ei ole synnyttää mitään, mikä siihen ilmaantuu, ja että tastalla toimii prosesseja, jotka tuottavatkin jotakin muuta mitä me näemme. Olemme kuin hölmö jänis, joka ei ymmärrä sitä, miksi äkkiä satoikin lunta, vaikka syynä oli aura-auto, joka heittoi sitä tien vieressä kuljailevan jänösen päälle; me emme ymmärrä syy-yhteyksistä mitään. Luulen, etten voisi tätä - tai jotakin vastaavaa vertauskuvaa mitenkään perustella, vaikka rajoittaisinkin luonnon -käsitteen koskemaan esimerkiksi maapallon kivi ja vesikehää. Auringon, ja maapallon rakenteen ja koostumuksen vuorovaikutusuhde on edellytyksenä biosfäärille, sillä aineista eliöt ovat rakentuneet, ja siihen tarvitaan myös energiaa, ja prosesseja, joissa vaihdetaan informaatiot. Ja kun rakentuminen kokonaisuudessaan on edennyt tarpeeksi pitkälle, niin tämä syntynyt rakentuneus kanavoi uusia mahdollisuuksia alirakenteiden muodostumiselle. Jos tällä kaikella nyt ei olisi mitään tarkoitusta, niin miksi sitten ihminen saattaa kuvitella sillä sellaista olevan? Sillä: eikö tällainen kuvittelu ole todellisuutta siinä kuin materiaallinen perustakin, joka sen mahdollistaa? Enkö nytkin kuvitellut maailmaa rakentuvaksi -ja

rakentuneeksi tiettyssä suknessiivisessä aika-avaruudellisuudessa, jossa olisi *MIELI* -ei välttämättä inhimillinen, vaan tietty *rakentumisen mieli*?

Tiedän, että kuvitteluni, ja esimerkkinä -ovat naiiveja -ja juuri sellaisen henkilön kuvitelmia, jolla ei tarkkaa tietoa ole, mutta minusta on suuremμοista sekin, että edes tällaisia voin tällaisin tiedoin rakentaa. Ihminen on siinä määrin jo nykyiselläänkin muutosvoima, että se on todellisuutta, kuten minun kuvittelunikin...

Olen viipynyt tässä tematiikassa siksi, että minusta ei näytä perustellulta erottaa toisistaan inhimillistä todellisuutta ja tutkimuksella saavutettua mittauksellista todellisuutta toisistaan. Olisi pohdittava sitä, mitä nyt on tarkoitus -ja tarkoittaminen, ja mitä ihmisenkään oikeastaan tarkoittaa?

En usko ihmisen pyrkineen tietoisesti rannikko -ja sisämerien saastumiseen, tai laajeneviin metsäkuolemiin, ja maapallon elämistön -ja kasviston niukentumiseen. Ihmisen kannalta tälläkin tarkoittamattomuudella on merkityksensä, ja on tavallaan osoitus siitä, ettei hän käsitä luonnon ja itsensä olevan erottamaton kokonaisuus. Filosofiat, ja uskonnot, jotka vetoavat luonnontieteiden löydöksiin, sitovat aina itsensä niiden tuottamien johtopäätösten mahdollisiin implikoitumiin. Minusta on täysin käsittämätöntä, että jotkut vertaavat esimerkiksi *Raamatun* luomiskertomusta evoluutioteoriaan, ja pitävät jälkimmäistä oikeana, ja edellistä vääränä, koska onhan mahdollista sekin, että joku on nimenomaisesti rakentanut maapallolle tietynlaisen eliösystemin - ja emmehän voi kuitenkaan kistää Jumalan olemassaolon mahdollisuutta, kuten **Whitehead** sanoo puhuessaan puutarhassa olevasta aaveesta, jonka joku poika on nähnyt. Ja jos korkeampi järjestyneys kiistetään, asetetaan moraalius ihmisen asiaksi, ja tällöin ihminen pyrkii ottamaan havaitsemastaan kokonaisuudesta kaiken, minkä vain irti siitä saa! Luonnon- ja ihmisen säilymisenkannalta olisi järkevämpää olla uskova, ja kiistää materialismi.

Materialistisesti orientoitunut ihminen ei näe inhimillisten kulttuurien moraaliutta, tai tiedon moraalista luonnetta, ja on taipuvainen toimimimaan itse luonnonvoiman tavoin, jota hän pitää itse kuitenkin sokeana, jos joutuu sitä tarkastelemaan tietäjänä. En usko **Mathama Gandhin** Intiassa soveltamaa oppia *kansalaistottelemattomuudesta* sellaiseksi prosessiksi, ettei sillä olisi ollut päämäärää, jolla oli moraalinen olemus -vaikka käytetty keino olikin sellainen kuin se oli; pyrittiin siinä Intian itsenäistymiseen.

Rajatiloja voidaan saavuttaa monella tavoin, ja eräs tapa päätyä sellaisiin on eksyminen tiedollis-moraaliseen umpikujaan, josta ei ole ulospääsyä sillä metodilla, jolla sellaiseen päädytty on. Rajatilaa on jo asettaa väärä tai oikea selitys jotakin asiaa selkeyttämään - ja ristiritat johtavat eräänlaisen tiedollisen rajatilankokemiseen: selitykset eivät pitkässä juoksussa näytäkään enää riittävältä, vaikka ne lähtötilanteessa sitä näyttivät olevankin.

Filosofioissa voidaan myös päätyä rajatiloihin, joissa selitykset koetaan paradoksaalisiksi, vaikka ne erillisinä tiedollisina kokemuksina eivät sitä olisikaan. Usein on kyse siitä, että synteesi ei ole onnistunut, tai välineitä sellaiseen ei tunneta, vaikka ristiriita onkin tajuttu intuitiivisesti. Yksinkertaiset logiikan todistussäännöt sisältävät osia, jotka usein - jos niitä käytetään havaituksi tulleen maailman seurannollisuuksien jäljittämiseen - eivät tunnu kokemuksellisuuden taustaa vasten järjellisiltä. Ja usein kuitenkin on niin, että käytetty logiikan sääntö johtaa oikeisiin tulkintoihin, ja juuri tuo kokemuksellisuus on se, joka on ihmistä harhaan johtanut.

Filosofiaan liittyy vielä eräs toinen rajatilallisuus, jonka ihmis-individuaali kohtaa tutustuessaan filosofian lauseisiin elämänsä eri vaiheissa: lausumien ja päätelmäin merkitys muuttuu niin, että ensin lauseita opitaan, ja kuvitellaan ymmärretyn, ja myöhemmin lauseita vasta ymmärretään, vaikka niiden ulkoinen muoto ei ole lainkaan muuttunut. Voi olla, että esimerkiksi moraalifilosofioihin liittyviä lauseita opitaan tällä tavoin; että ne ikään kuin painetaan muistiin ensin

niitä ymmärtämättä, ja vasta yksilöllisen iän -ja kokemuksen lisääntyttyä nähdään tyyten toisella tavoin. Ja sittenkin: moraalius tulee tulkituksi useimmiten niiden elämäkokemusten ja traumaattisten tapahtumain pohjalta, joita individuaalilla on ollut ennen kuin hän lopulta kokee ymmärtävänsä. Ulkoa oppimisen ja lopullisen ymmärtämisen välillä individuaali kokee olevan ajanjakson, jonka kuluessa kaikki näyttää enenevässä määrin suhteelliselta, ja jonka kuluessa *kielen temppelein lumo* toisaalta tuntuu saattavan maailmaa järjestykseen, jollaista sillä ei koeta olevan.

Suhteellisuuden ajanjakson aikana individuaali saattaa hyvinkin aktiivisesti etsiä tietä tai ulospääsyä, ja kokea sellaisen löytäneensäkin. Erilaiset opettajat ja gurut, jotka kykenevät tuottamaan rajatilakokemuksia jo paljon ennen tuskallista silmien avautumista, ovat tällöin hyvin suosittuja, ja eritoten poikkeavat menetöt, joilla he sanovat tavoitettavan maailman todellisimman olemuksen. Kieli on tiettyssä mielessä sama kuin inhimillinen ajattelu ja kulttuurius, koska kumpaakaan ei voitane lähestyä omaksumatta kieltä, johon merkitykset ovat ripustetut. On kyllä niinkin, että kieli ei ole kaikki, vaikka se ei olekaan kenenkään tietyn yksilön luoma, sillä osaa ajattelusta ja kulttuuriudesta ei voida tavoittaa kielen kautta.

Tämä on paradoksi, joita tuntuu muutoinkin riittävän, mutta se on ylitettävissä soluttautumalla kieleen, ja kutomalla kaikki se elämä, jonka yksilönä hahmottaa, sen muotoihin -ja säilymällä silti hengissä ja toimintakykyisenä kokevana olentona. En pidä kielen tietystä pakkovallasta, mutta olen kai siihenkin sopeutunut, ja tiedän, ettei mitään voi tuottaa jaettuun ymmärrettävyyteen tehokkaammin kuin sitä käyttäen: kirjoittajain ei esimerkiksi tarvitse konsaan nähdä mahdollisia kirjoitusten lukijoita, ja sanoma voi silti välittyä...

Surulla totean, ettei minulla ole teille mitään sanomaa: on vain tarjottavana eräs yritys, jossa eräs maailmamme yksilöitymistä yrittää asettua *kielen temppeleihin*, ja kokea sitä kodikseen, ja tunnistaa siellä toisia kaltaisiaan. Että tämä yksilö käyttää metodinaan omien kokemustensa kutomista kieleen, on sikäli perusteltua kun muin keinoin ei voitane yleisyyttä tavoittaa, tai ymmärtämistä. Enkä usko, että olisi olemassa mitään, mitä nyt voitaisiin nimittää *länsimaiseksi tajunnaksi*, koska niiden ilmentymät lienevät käytännön kokemuksellisuudessaakin perin kirjavat. On vain hyvä olettaa sellainen esiintyvän, ja ehkä olettaa sen olevan tietty vastakohta *kollektiiviselle tajunnalle*, jonka voisi sanoa karakterisoivan joidenkin alkuperäiskansojen kulttuureja tajunnan muotona.

Tiedollisella, tai teoreettisella olemisen alueella tulee kohdanneeksi selityksiä, joissa keskitytään yksilöihin tai yksilöitymiin: kaikissa niissä koetaan selittää, miksi ihmisyksilöt käyttäytyvät juuri niinkuin tekevät. Yksilöitä suhteutetaan vain erilaisiin selitteistöihin; yksilöyden korostaminen on ilmeistä, ja jotakin, jonka hyväksi tunnutaan kovastikin ponnisteltavan. En kuitenkaan sanoisi, että se olisi jotakin länsimaista, mutta ehkä niinkin voisi olla. Alkuperäiskansain piirissä tapaa usein käsityksiä, joissa joku hankkii itselleen nimen, ja niin, että sitä määrää kokonaiskonteksti. Länsimaissakin voidaan nimi hankkia, mutta tällöin riittää useimmiten kapeampikin ansioalue, ja tällainen nimi tulee muilla alueilla mielletyksi eri tavalla kuin hankinta-alueella.

Uskon todellakin vakavasti joissakin ihmisissä, ja heidän tuotoksissaan piilevän jumaluutta. En osaa sanoa, millaista se on, mutta esimerkiksi joissakin sävelteoksissa, kuten **Mozartin Requiemissa** sellainen on läsnä, ja joidenkin taiteilijain teoksissa niin ikään. Paradoksaalista on se, että sillä, mitä he kussakin tapauksessa ovat kokeneet kuvaavansa, ei ole merkitystä. Uskon, että **Mozartille** mainitun teoksen säveltäminen merkitsi todellakin kuolemaa, ja että hänen työnsä voima kumpusi eräästä hänelle tärkeästä ihmisestä - hänen isästään, joka opetti häntä, ja jonka fyysinenkään kuolema ei merkinnyt **Mozartille** isän todellista kuolemaa. Niin kauan, kuin ihminen kokevana yksilönä elää, ei mikään hänen kokemastaan kuole; jotkin asiat voivat olla se syvä haava, *FUENDE*, joka pakottaa työskentelemään, ja karttamaan samalla tuon syvän haavan umpeuttamista, tai sen tuottaman tuskan täydellistä kokemista. Ja sittenkin: kaiken takana on jotakin, jota en osaa kuvata muulla tavoin kuin kutsumalla sitä jumaluudeksi, joka kiinnittyy ihmiseen koetun, henkilökohtaisen

tuska-kokemuksen kautta. Siksi **tulisi nauttia sodasta, koska rauha on oleva kauhea**. Eikä sota merkitse myöskään alituista koettua sisäistä ristiriitaa, vaan se on jotakin, joka vartioi sitä, minkä takana ei ole mitään, tai jota ei millään tavoin näe. Rauha on niin kauhea, että se tappaa sen, jota *syvä haava* ei onnistunut surmaamaan...

Tiedolliset lähestymiset

1. Yleistä

Erityistieteitä voisi pitää **W. Jamesin** (1912) tapaan siten kehittyvinä, että ne kasvaisivat kokonaisuutena erityisyyksiensä kautta integroituen, ja ollen lopulta jotakin niitä yhdistetympää, ja jotakin, jota niistä nyt ei voi edes ennustaa tulevaksi. Voi kuvitella piankin olevan käsillä sellaisen ajan, jona nämä erilaiset lähestymistavat peittäisivät toisiaan niin, että vähitellen synnyttävä synteettinen näkemys voisi vastata hyvinkin spesifeihin, ihmis-individuaalien kokemuksellisuuksia koskeviin kysymyksiin. Voi ajatella, että vähitellen mm. farmakologia, neurofysiologia, solubiologia, kemia- ja hiukkasfysiikka nivottaisiin kokonaisuudeksi, jolla vastattaisiin yksilöiden esittämiin erityiskysymyksiin omasta kehollis-mentaalisesta terveydentilastaan; erityistieteistä muodostuisi eräänlaisia selittämisen blokkiutumia niin, että blokkien osalla voisi olla samalla muitakin rooleja muiden blokkiutumien piirissä, ja kokonaisuus olisi elastinen. Voitaisiin kenties luoda täydellinen kuva siitäkin, mitä ihmisaivot ovat biologisena yksikkönä (suhteutuneena mikro- ja makrokosmiseen maailmaan) ja mitä edellytyksiä eri tietoisuuden tilat vaativat esiintyäksensä. Näin uskoi **James**, ja nykyään yhä useammat muutkin.

Ihmisaivoissa ja kehossa (biologisena yksikkönä tarkasteltaessa) tapahtuu epäilemättä muutoksia kun jokin tietoisuuden tila tulee koettavaksi uudenlaisuutena jossakin yksilöllisessä visioitumisessa. Vaikka muutosta ei voitaisikaan hahmottaa mittauksellisesti niin kuin yksilöllinen kokemus muutoksen havainnoi, niin sellainen on aina todettavissa esiintyväksi. Voi olla myös niin, että **Lauri Rauhala** (1974) on oikeassa väittäessään, että tärkein ja keskeisin auktoriteetti yksilölle annetussa psykoterapiassa on yksilö itse, koska kenenkään ei voi kuvitella asettuvan hänen asemaansa, ja omaavan hänen kokemuksellista menneisyyttään elettyinä, mutta se ei silti tee tyhjäksi sitä, että psykoterapoinnin kohteesta voidaan mittauksellisesti todentaa jotakin. Eli siis jokin yksittäinen tapahtumapaikka olisi tärkeä, ja jokainen olisi oman elämänsä sankari - mikä tosin johtaa siihen, ettei yleistä totuutta voisi olla olemassakaan.

Saattaa myös olla, että sairaatkin tiedoistamiset omaavat oman, sisäisen logiikkansa, ja ehkä vain sen ulkopuolelta voidaan sanoa, **Rauhalaa** (1974) lainatakseni:

"Psykykinen häiriö on käsitettävissä tilana, jossa koetusta maailmasta käsin ei enää voida riittävästi säädellä situationaalisen säätöpiirin sisäistä dialektiikkaa, ts. neutralisoida epäsuotuisan situaation vaikutuksia, ohjata situationaalisen siirtymän mekanisme, modifioida itseohjauksellisesti situaatiota, aktualisoida luovalla tavalla adekvaatteja horisontteja jne., vaan situationaalisen säätöpiirin ylärakenteessa näyttäytyy epäsuotuisia merkityssuhteita (tiettyjen kriteerien kannalta arvioiden)".

Luulen **Rauhalan** kuvaavan edellisessä lainauksessa tilaa, jossa yksilö on jo avuton, ainakin ulkopuolisesta määriteltävyydestä käsin nähtynä. Useinkaan ei näe kuvattavan sitä, millä tavoin tällaiseen tilaan joudutaan, tai hakeudutaan. Oletan, että siinä vaikuttaa samainen viettymys epätavanomaiseen ja poikkeavaan, mitä jo johdannossa viitteenomaisesti käsittelemme. Ihminen näyttää

olenolta, joka tuntee ajoittain suurtakin houkutusta kokea tuntemattomia rajatiloja, ja näihin kokemuksiin sisältyy ikäänkuin jotakin, jolla voi lisätä sanomistensa painoarvoa; on kuin kokemusten kautta lisäisi sitä karismaa, jollaista kokee mm. arvostamiinsa henkilöihin liittyvän. Tavallinen ihminen voi niiden kautta nousta eräänlaiseksi näkijäksi ja henkilöksi, joka on tärkeä, ja on löytänyt tien muilta ihmisiltä salattuun maailmaan; häneltä kysellään erilaisista salaisuuksista, ja hänellä annetaan tietä. Siten voi trukinkuljettajasta tulla parantaja, jonka luo hakeudutaan kaukaakin, ja jota ei pidetä sairaana, tai henkilönä, jonka kyky säädellä situationaalista säätöpiiriään olisi ratkaisevasti heikentynyt.

Valitettavasti näin onnellisesti ei useimmiten kuitenkaan käy, sillä kun ihminen, poikkeamisensa prosessin alkuvaiheessa ryhtyy seuraamaan oudon maailman outoja tuoksujia, värejä -ja niistä synnyttävissä olevia visioita, hän vähitellen kadottaa niihin kaiken kontrollin ja ne alkavat kontrolloida häntä piinallisellakin tavalla. Ihmiselle, jolla jo ennen tällaisia viettymyksiä on ollut täysi työ sovittautua maailmaan, ja pysyttää se siedettävänä vain sidottuaan lähes kaiken psyykkisen energiansa maailman vakioistamiseen, käynee juuri niin, että haetut rajatilakokemukset murtavat hänet...

En tiedä, kuinka yleispätevää tämä on, mutta minä ainakin koen menneisyydet muistot sellaisina, että ne ovat alati eräänlaisia uusia alkuja, jota ilmaisu **C.S. Peirce** käyttää puhuessaan menneen ajan tiedollisuuksista suhteessa tämän päivän, ja kenties huomisenkin päivän tiedollisiin konteksteihin, joita varten tänä päivänä jotakin tiedetään. Menneessä ajassani on muistoja ihmisistä, joita en ole esimerkiksi pitkään aikaan enää tavannut, ja joista joitakuuta tavattuani olen huomannut, että he tuntuvat keskustelevan jonkun sellaisen ihmisen kanssa, jollaisena he minun muistavat itse olleen. Ihmisille on hyvin tärkeää, että aktivoidessaan menneen ajan uusia alkuja ne olisivat koettavissa sellaisina kuin niiden muistetaan olleen.

Muistojen muistohahmot ovat eräällä tavalla eläviä, ja myöskin valmiita kasvamaan, mutta useimmiten ihmisten kestokyky on sillä tavoin rajallinen, että he kieltävät niiltä lähes kaiken kasvun, ja silloin ne saattavat nousta kapinaan kerran henkiin herätetyiksi tultuaan.

Uskoisin psykoterapeuttien ymmärtävän tässä kohden tarkoitukseni, sillä he joutuvat työssään alati tilanteisiin, joissa heidän on koetettava kasvattaa asiakkaissaan sitä, mikä heitä vallitsee, mutta jolta nämä ovat kieltäneet kasvun mahdollisuuden. Kasvu on aina pelottavaa siksi, että siihen sisältyy kuolemista, ja sanaton oletamus, että tulevaisuus olisi jotenkin synkempi ja kyynisempi, kun lapsenomaisuus itsessä olisi tullut surmatuksi. Itse en tosin tähän synkkyyteen usko, sillä ei menneisyydestä kaikkea ole kuitenkaan tarpeen tappaa, tai kaikkia sen taimia kasvattaa, vaan sen kanssa olisi vain opeteltava tulemaan toimeen, ja sen tarpeet tuntemaan.

Ulkokohtaisesti -ei introspektiivisesti tarkasteltuna me voimme katsoa vaikuttavamme persooniin joko muuntelemalla niitä konteksteja, joihin persoonan oletetaan olevan ripustuksissa, ja joihin persoona joko uskoo tai suhtautuu epäileväisesti - tai me voimme katsoa vaikuttavamme persoonaan syöttämällä sen biologiseen konstruoitumoon kemikaaleja tai tuottamalla siihen laboratoriomaisissa olosuhteissa erilaisia, suunnattuja vaikutuksia. Voimme pitää kohdetta, johon vaikutamme biologisena yksikkönä, tai biologisten yksikköjen tietynlaisena koostumona, ja mitata niistä eri tavoin vaikutusten tuloksia, ja ajatella vaikuttaessamme **Murrayn** tavoin:

"No Brain, no Personality"!

Vaikuttaminen on kuitenkin perin ulkokohtaista, sillä vaikuttajat eivät näe yhtään sen pidemmälle tiedolliseen tulevaisuuteen kuin vaikutettavatkaan, ja vaikuttajat saattavat määrittellä vaikuttamisen linkin, persoonan niin, että määrittelyn kautta ei tavoiteta haluttua. Rajatilakokemusten kohdalla lähes kaikki tutkimuksellisuuteen liittyvät vaikeudet kärjistyvät, sillä mitattava kokemuksellisuus

saattaa olla laajempi kuin mitä määrittelyllä kyetään kohdentamaan. Ja kun *kielen temppele* ei ole mikään *Baabelin torni*, se takaa, että eri tahoilla aivoihin biologisena yksikkönä tehdyt tutkimukset, joista nyt jotkut lähestyvät sitä persoonamäärittelyn kautta, ovat tuomitut siihen, etteivät toistensa kieltä ymmärrä -ainakaan vielä.

Tieteen työntekijäin tiedollisen pääoman terapeuttisessa käytössä sitävastoin on tilanne, jossa terapeutti usein tietää enemmän asiakkaansa persoonan tulevaisuudesta kuin asiakas itse voi tietää, mikäli hänen situationaalinen säätöpiirinsä on vääristynyt niin, ettei hän kestä arkipäivää, eikä selviydy siitä. Olkoonkin, että asiakas olisi paras asiantuntija, mitä hänen sisäiseen kokemuksellisuuteensa tulee, niin en ainakaan itse saata uskoa sen riittävän säätöpiirin oikaisemiseen.

Tietoa näyttää olevan monelaista, ja monen tasoista, ja ne tulisi saattaa yhteen aktiivisin ponnisteluin. Muutoin ei voitane sanoa tiedosta **C.S. Peircen** tapaan (1966), että se olisi:

"niiden konkreettisten tosiasiaain elämisen tapaa, jota tietty reaalisten tosiasiaain sosiaalinen ryhmä toteuttaa objektiivisessä suhteumissaan -aivan yhtä todellisina kuin ihmisruumiitkin ovat todellisia solujensa välisine suhteutumisineen".

Tällaisia suhteumia -ja suhteutumisia olisi etsiminen, mikä tarkoittaa mm. eri tieteenalojen välistä yhteistyötä, ja eritoten sitä, että tieteen työntekijät tuntevat toisiaan henkilökohtaisesti. Ja ennen kaikkea: niiden, jotka tietävät, ja joiden työnä sellainen on, olisi eletävä, ja opittava kenties arvostamaan ja sietämään niitäkin, joiden työnä on jokin muu aktiviteetti, ja opittava kohtaamaan heitä. On olemassa runsaasti toivomuksia, joita voisin itse esittää, ja tärkein niistä on, ettei kuviteltaisi ratkaistavan kysymyksiä byrokraattisin keinoin, joissa pääosaa näyttelevät mm. erilaiset tiimit ja työryhmät, ja metodit, jotka ovat asetetut tuottamaan raportteja, joita sitten kuvitellaan itse ratkaisuiksi. Järjestelmä, jossa muodollinen pätevyys on ratkaisu, ei ole mikään oikea ratkaisu. *Elämisen vaatimus* on hyvin kova -kenties paljon kovempi kuin miltä se näyttää tässä paperilla kirjoitettuna sanana.

On monia elämisen tapoja, jotka eivät ole käsitettävissä välttämättä yhdestä niistä, ja erityistieteiden tapa ei ehkä ole se pätevin, joilla muita elämisen tapoja ymmärrettäisiin -jos nyt tietäminen olisi eräs elämisen tapa. Syvimmältään elämää ei ehkä voida ymmärtää peleinä, kuten ei vallitsevia kieliäkään, vaikka elämän ja kielen eräs momentti olisikin ajoittain se. Siinä maailmassa, jonka olen itse oppinut tuntemaan, ei vallitse yhteismitallista inhimillisyyttä. Tämä pätee silti, vaikka on olemassa sellaisia seikkoja, kuten sääli ja rakkaus-sekä viha. Niillä on vain erilaiset mahdollisuudet ilmentyä samoina koettuina muissa elämisen muodoissa kuin siinä, missä ne saatetaan kokea täyden voiman omaaviksi yhtenä tiettyinä hetkenä. Sitävastoin taas filosofian maailmassa, erityisesti sen siinä osiossa, jossa ovat eettiset teoriat ja moraalifilosofia - on tiettyä yhteismitallisuutta, koska se maailma nyt on sellainen, jossa ei tehdä kokeita elämällä niin kuin se yksilönä eletään.

Siitä johtunee kai se, ettei filosofiaan luoteta; se ei kykene näistä horisonteistaan käsin vastaamaan ihmisyksilön spesifeihinkysymyksiin. Ja samaisesta syystä tieteeseen, ja sen löydöksiin suhtaudutaan epäillen: miksi luottaa sellaiseen, joka selittää, kuinka asiat yleisesti menevät, tai mitä on yleisesti todettavissa...

Olenko nyt ristiriitainen?

En, sillä pyrin vain kuvaamaan sitä, että tietäminen on todellakin eräs elämisen tapa, joka minusta on tavallaan suuremmoinen, mutta ei kaikista! Samoin kuin esimerkiksi jossakin elämänmuodossa elävä arvioi jotakin kirkkokuntaa, ja sen oppeja sen perusteella, mitä hänen henkilökohtaiset

kokemuksensa kirkkokuntain edustajista, tai sen papeista ovat, samoin arvioidaan myös filosofiaa ja tiedettä. Se, jonka elämisen tapa tieteellinen tietäminen on, ei näe esimerkiksi tiettyä uskonnon muotoa samaisella tavoin, mikäli saa tilaisuuden perehtyä siihen, ja sellaiseen ei useimmilla ihmisistä ole mahdollisuuttakaan käytännössä. Tietäminen on hyvin erikoinen tapa elää.

Terapeutin tapa elää tietoineen ja asiakkaineen on sikäli erikoinen, että hän ei välttämättä koe esimerkiksi asiakkaidensa yksinäisyyttä sen kaikessa kolkoudessaan, tai heidän erilaisia pakkomielteitään ja pinttymiään. Hän voi olla empaattinen, mutta ei liiaksi sitäkään. Luulen, että siinä on rajansa, ja siksi he pakenevatkin määrittelyjensä taakse, etteivät ahdistuisi tai romahtaisi itse.

Osa elämästä on pidettävä itsellä -varsinkin tässä käyttämässäni terapeutin tapauksessa; hänen ei ole viisasta kutoa kaikkea elämäänsä tietämisen ympärille, tai sen tosiasiaisiin tiimoille, joilla on oma elämisen tapansa. Olen nähnyt jonkun kirjoittavan tämänkaltaisessa asiayhteydessä, että fyysikko ei sano aamiaispöydässä syövänsä mielellään pari molekyylien aggregaattia, vaan puhuu tällöin mieluummin voileivästä. Suutarinkaan lapsilla ei ole tarpeen joka paikassa olla kenkiään...

Ja silti: ihmisen olisi syytä elää toisellakin tavoin kuin tietämisen reaalisten tosiasiaisten maailmassa, tai siinä tukikohdassa, jollainen on välttämätön, jotta vaadittava persoonallinen integraatio säilyisi. Jokaisessa niissä on omia tietämisään, ja vain yhdessä niistä ollaan tällöin tietoisia siitä, että työskennellään tietämisen parissa niin, että mielletään asian välillä voimistuvia interferenssivaikutuksia, ja ollaan tietoisia erilaisista intresseistä, joita tällaisen elämän kulkuun liittyy.

Olen nähnyt kirjoitettavan, että koti, työ ja vapaa-aika olisivat jotenkin maantieteellistä luonnetta omaavia; että niiden kontekstius liittyy jotenkin porvarilliseen normaalielämään. En pidä niitä sellaisina, vaan jonkinlaisina mielentiloina, jotka voivat tulla vallitseviksi vuorollaan lähes minä ajankohtana tahansa, ja missä maantieteellisesti määriteltävissä olevassa paikassa hyvänsä aktivoituen.

Silti: vapaa-aika ei ole työstä erillään, tai kodista, eikä mikään niistä synny visioiden ja kuvitellen; niiden olemisen tietäminen on hyvin mystistä. Siinä on jotakin samaa kuin **Steinbeckin** *Helmessä*, jossa kuvatun perheen jäsenille koti oli perheen laulu, kaiken läsnäolevuus.

Ja tässä kolmijaossa olisi tapahduttava muutos, jossa ne liittyisivät erityisyyksiensä kautta integroituvaan tiedollisuuteen ja kokemuksellisuuteen. Se merkitsee myös sitä, että **F. Nietzschen** ennustama moraalisuuden irtoaminen yhdestä selittymisen kontekstiudesta olisi välttämätöntä, ja uuden moraalien muodostuminen prosessin myötä. En näe, että **Nietzsche** olisi tarkoittanut yli-ihmisopillaan sitä, että tulevalle yli-ihmiselle ei olisi moraalaa; tällaista syntyvää uutta moraalitua ei vain olisi mahdollista ymmärtää jostakin nykyisin vallitsevasta kapeasta kontekstiudesta nähden.

Näin synnyttävä maailma olisi sellainen, että siellä olisi ajoittain runsaastikin kodittomia, tai ihmisiä, joille maailma olisi käynyt vieraaksi. Koen itse olevani tässä kohden varsin kummallisessa tilanteessa, sillä haluaisin pitää kotini mallina sitä ihannetta, jollaisen olen muodostanut lapsuuteni raa'asta todellisuudesta -ja toisaalta näen, että sellainen on hyvin valheellinen visio. Mutta tämä visio on terve, sillä sellaisen avulla ihmiset näyttäisivät yhäkin selviävän, ja kestävänsä elämää, ja muodostavan pisyvyyttä.

Synnyttävässä maailmassa olisi myöskin ajoittain runsas työttömien joukko, ja myös niitä, joille vapaus olisi hätäinen harha. En tiedä, miten yli-ihminen suhtautuisi siihen, että hänen olisi ylläpidettävä runsasta ihmisten joukkoa, jolta puuttuvat edellytykset sopeutumisen-kasvamiseen?

Tietenkin on mahdollista, että jäätäisiin nykyisenkaltaiseen tilanteeseen, jossa mm. ihmisille tuotetaan heidän työnsä, ja vapaaaikansa sisällöt, ja voimistetaan pyrkimyksiä, joiden kautta päädytään yhteiskuntaan, jossa *ihmiset ovat pääosin vain huolestuneita terveydestään ja hyvinvoinnistaan*. Tällainen mahdollisuus on **Nietzschen** mukaan todennäköisin kehitysvaihtoehto - ja se näyttää myös selkeimmin toteutuvan ainakin läntisessä Euroopassa, ja Yhdysvalloissa. Sellainen olento, joka on yli ihmisen menevä, on ymmärtääkseni **Nietzschen** näkemyksessä vain tähdenlento yössä, vaikka hänen jälkeensä tulevat ihmiset olisivatkin enemmän, kuin heitä edeltäneet. Kaikille ei ole suotu sitä, että heissä olisi jumaluus; että juuri heitä monet seuraisivat. **Nietzschen** visio on näin ymmärrettynä varsin realistinen, ja siten ymmärrän myöskin sen, miksi kenenkään ihmisen on lähes mahdotonta tuottaa yli-ihmisiä: ei olisi mieltäkään puhua jumaluudesta, jos ihmiset niin voisivat tehdä. Minä en pidä ihmistä Jumalana, tai olentona, joka olisi pystyvä luomaan sellaisen suureen vain eksternalisoimalla kulloinkin vallitsevia ihmisyksiä siksi, josta kaikki olisi selittyvissä, ja jonka olisi valta rangaista.

Minulla on sellainen näkemys, joka on osin intuitiivinen, että tieteellinen realismi olisi hyvin tosi; että maailma on mitattavissa ja selitettävissä niin kuin se on. Näkemyksenä tieteellinen instrumentalismi kuvannee prosessia, jonka kautta päädytään lopulta siihen, että nähdään kaikilla mittaamisilla ja teorioilla olleen kohteensa - joskin selittämiset ovat ajoin hyvinkin voimakkaasti luulojen kaltaisia.

W. Jamesin käsitys, jonka esittelin tämän kappaleen alussa, ei sisällä tieteellisen realismin komponenttia muutoin kuin viitteellisesti. Sen, mitä se olisi, esittää hänen oppi-isänsä **C.S. Peirce** (1966), jonka mukaan epäselvästi ymmärretty, professionaalinen maailma olisi lopulta, ymmärretyksi ja selitetyksi tultuaan fiksoitu, ja vailla satunnaisuutta.

Tällaisen kehityskulun eräs syy on se, että professionaalisisessa ja progressiivisesti kehittyvässä maailmassa mm. luonnonlait ovat vasta saavuttamassa täyttä voimaansa, ja siksi maailmassa on kosolti fluidiutta. Ja jos tämä nyt tarkoittaisi pelkästään sitä tapaa, jolla ihmisyksilöt kehittyvät tietoisuuteen, niin olisi kuin olettaisi ihmisen olevan kehityksellisesti jotakin maailmasta erillään olevaa; että se, mikä sopii selittämään ihmistä, ei sovellu yleisempään selittämiseen. Jotakin, jonka ihmisessä voi todeta, omanee myös piirteitä siitä, mikä on ei-ihmistä, jos tällaista jaoittelua kaivataan. Ihmisessä esiintyvä tapa voi olla heijastusta yleisestä kehittymisen mallista. Omassa tiedollisessa kehittämisessäni olen havainnut sen, että siinä jokainen tekemäni yleistys, ja sen yhteyksien ymmärtäminen, on merkinnyt lisääntyntä fiksoituneisuutta. Ja koska vaistoni sanoo, ettei maailma vielä ole valmis, ja ettei se ehkä kehitykään sellaiseksi vielä pitkiin ajanjaksoihin, niin olen taipuvainen fluidiuteen, ja käyttämään sitä eräänä keinona maailman tämänhetkisen asynkronisen luonteen parempaan ymmärtämiseen.

Tiedollisuudessa fiksoituneus merkitsee minulle kotia, ja fluidius vapaa aikaa, ja yhdistettynä asynkroniuteen fluidius merkitsee minulle jotakin, joka on työtä. Minulle nämä eivät ole pelkkiä sanoja, ja tämä "minä" taas on tärkeä siksi, että ilman sitä en katso kykeneväni ymmärtämiseen. **C.S. Peirce** (1966) puhuu tässä yhteydessä persoonasta, jolla on oltava tietty integraatio, ja suuntautuneus, jotta mikään tieto voisi tulla ymmärryksen piiriin, ja liittyä siihen, mikä ymmärrettyä on.

Minässä ei ole tahallista itsekorostusta, vaikka sen muodostuminen vaatimus onkin, ja vaikka se sisältääkin muodostuessaan tragedian, joka liittyy länsimaisuuden yleisiin tuhon tendensseihin.